

Justitieombudsmannen  
Katarina Pålsson

## Allvarlig kritik mot Kriminalvården, anstalten Viskan, för att en intagen placerades i en steril cell utan att det fanns förutsättningar för det och för att han var avskild för länge

**Beslutet i korthet:** En intagen hade enligt anstalten Viskan uttalat ett hot eller annars uttryckt sig på ett olämpligt sätt mot personal. Fem dagar senare avskildes han av säkerhetsskäl. JO är tveksam till att det varit nödvändigt och proportionerligt. De första två dagarna i avskildhet placerades den intagne även i en cell utan annan utrustning än en madrass på golvet, men JO kan inte se att det vid den aktuella tidpunkten förelåg en sådan risk för att den intagne skulle allvarligt skada sig själv eller annan att det fanns anledning att placera honom i en steril cell. För henne framstår det mer som att anstalten vidtog åtgärden som en form av bestraffning. Om så var fallet är det fullständigt oacceptabelt. Vidare anser JO att avskildheten borde ha upphört senast i samband med att Kriminalvårdens huvudkontor upphävde anstaltens beslut om varning och inte först två dagar senare.

Sammantaget förtjänar anstalten Viskan allvarlig kritik för att den intagne var placerad i en steril cell utan att det fanns förutsättningar för det och för att avskildheten inte avslutades tidigare. Anstalten kritiserar också för att skälen till placeringen i en cell med begränsad utrustning inte dokumenterades.

### Anmälan

I en anmälan till JO förde AA fram bl.a. följande klagomål mot Kriminalvården, anstalten Viskan.

Han väntade på beslut gällande videosamtal med sina barn som hade tagit flera veckor. Vid ett tillfälle, den 19 november 2025, sade han att om det inte blev klart snart fick han ”ta det på utsidan”. Han blir villkorligt frigiven den 15 januari 2026 och menade självklart att han åtminstone då skulle få se och träffa barnen. Personalen tolkade dock detta som ett hot och den 24 november 2025 blev han avskild. De första två dagarna var han placerad i en steril cell. När han togs dit fick han klä av sig alla kläder framför personalen och sätta på sig kläder som låg på madrassen på golvet. Han frös och bad om filt och tröja upprepade gånger men fick inte det. Personalen utgick från att han var skyldig till hot mot tjänsteman och behandlade honom som om han inte var en människa. Han överklagade beslutet att varna honom för uttalandet den 19 november 2025 och huvudkontoret upphävde varningen. Avskildheten

upphörde den 20 december 2025 och han var alltså avskild i nästan en månad utan anledning.

### Utredning

JO hämtade inledningsvis in handlingar och muntliga upplysningar om anstaltens placering av AA i avskildhet.

Därefter begärde JO att Kriminalvården skulle yttra sig över anstaltens placering av AA i en cell med begränsad utrustning och det som hade förts fram i anmälan om hur han behandlades under den tiden samt anstaltens hantering i övrigt av avskildheten.

I remissvaret anförde Kriminalvården, genom regionchefen i Region Nord, i huvudsak följande:

#### Utredning

Kriminalvården, Region Nord, har utrett ärendet genom att inhämta uppgifter från anstalten Viskan och ur Kriminalvårdens klientadministrativa system, KVR. Berörda befattningshavare har fått möjlighet att lämna synpunkter och Kriminalvårdens yttrande till JO i ärendet skickas även till anstalten för de berörda att ta del av. Genom utredningen har följande kommit fram.

Ärendets gång – Varning och placeringen i avskildhet

Den 3 december 2025 beslutade anstalten Viskan att tilldela AA en varning rörande våld eller hot mot tjänsteman då han den 19 november 2025 uttryckt sig på ett olämpligt sätt.

Den 24 november 2025 beslutade anstalten Viskan att AA ska vara placerad i avskildhet i enlighet med 6 kap. 7 § första stycket punkten 2 i fängelselagen (2010:610), FäL. Av beslutet framgår att det har kommit till anstaltens kännedom att AA uttalat hot mot personal som arbetar på avdelningen och att det är nödvändigt att AA hålls avskild. Vid obligatoriska omprövningar fann anstalten att AA fortsatt skulle vara avskild.

Den 11 december 2025 beslutade Kriminalvården om omplacering av AA av säkerhetsskäl.

Den 18 december 2025 fann Kriminalvården vid omprövning att misskötsamheten den 19 november 2025 gällande hot mot personal inte var styrkt och beslutade att upphäva varningen. Den 19 december 2025 hade anstalten Viskan en dialog med placeringssektionen gällande om AA ändå skulle omplaceras till annan anstalt och avvaktade beslut i denna del innan anstalten Viskan därefter, den 20 december 2025, beslutade att AA inte längre ska vara placerad i avskildhet.

Den 22 december 2025 beslutade Kriminalvården vid omprövning att ändra det tidigare beslutet om omplacering och bedömde att AA fortsatt skulle vara placerad i anstalten Viskan.

Anstaltens placering av AA i en cell med begränsad utrustning, hur AA behandlades under tiden i avskildhet och anstaltens hantering i övrigt av avskildheten

Under perioden 24–26 november 2025 var AA på grund av säkerhetsskäl utifrån det uttalande som han gjort placerad i en cell med begränsad utrustning. AA hävdar i sin anmälan att han vid flera tillfällen bad om en filt och en tröja, vilket han nekades vid varje tillfälle. Det finns ingen anteckning i KVR gällande placeringen i cell med begränsad utrustning eller rumsutrustningen och enligt

uppgifter från anstalten Viskan kommer inte personal ihåg vad som förevar i det specifika fallet men uppger att normalt sätt får intagna som placeras i sådan cell ha filt och kudde.

AA har i sin anmälan uppgett att han fick klä av sig alla kläder framför personal och klä på sig de kläder som låg på golvet. Gällande denna händelse har anstalten Viskan uppgett att klienter, i samband med placering i avskildhet, får byta kläder under översyn av personal. Detta genomförs av säkerhetsskäl för eftersökande av vapen och/eller andra farliga föremål.

[— —]

### Rättslig reglering

Av 1 kap. 4 § FäL, framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Av 1 kap. 6 § FäL framgår att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Enligt 6 kap. 7 § första stycket FäL får en intagen hållas avskild från andra intagna i flera olika situationer. Det gäller bl.a. om det är nödvändigt med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården (andra punkten). Ett sådant beslut om avskildhet ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag (andra stycket).

Av 18 § i fängelseförordningen (2010:2010) framgår att om en intagen hålls avskild enligt 6 kap. 4–9 §§ FäL ska åtgärden dokumenteras. Av dokumentationen ska det framgå vilka skälen för åtgärden är, när den intagne avskildes, när avskildheten upphörde, var den intagne placerats, och om den intagne undersökts av läkare.

Av 8 kap. 4 § FäL framgår följande. En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om 1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne, 2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt, 3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller 4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Av 1 kap. 17 § i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1) framgår följande. I en intagens bostadsrum ska det finnas stol, bord, skåp eller hylla, säng, bäddutrustning, spegel, anslagstavla, mugg, väckarklocka, radio samt anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus. I en anstalt där de intagna låses in i bostadsrummen i anslutning till dygnsvilan ska det också finnas TV i bostadsrummen. På övriga anstalter behöver det inte finnas TV i bostadsrummet om sådan finns i gemensamt utrymme på avdelningen. Första stycket gäller inte om det finns risk för att den intagne allvarligt skadar sig själv eller annan eller gör sig skyldig till skadegörelse, är avskild för kroppsbesiktning eller om det saknas ordinarie bostadsrum på grund av platsbrist. Så långt det är möjligt utifrån ordnings- och säkerhetsskäl ska bostadsrummet i dessa fall förses med sådant som enligt första stycket ska finnas i en intagens bostadsrum.

### Bedömning

Kriminalvården, Region Nord, gör följande bedömning utifrån den utredning som vidtagits mot bakgrund av AA:s klagomål.

När AA placerades i avskildhet placerades han av säkerhetsskäl inledningsvis i en cell med begränsad utrustning. Det finns ingen anteckning i KVR gällande anledningen till placering i sådan cell och det finns inte heller någon anteckning om att anstalten Viskan tillförde rummet något. Uppgifterna om att AA bad om filt och tröja kan varken dementeras eller bekräftas av anstalten. Av uppgifterna som framkommit finns inget som tyder på att AA inte skulle ha kunnat få en filt och/eller en tröja för det fall han bad om det. Omständigheterna kring detta borde ha dokumenterats men dokumentation saknas.

Sedan i mitten av januari 2026 har Kriminalvården ett nytt systemstöd för avskildhet på anstalt. Systemet innehåller bland annat en anteckningstyp gällande rumsutrustning där det är möjligt att markera vilken utrustning som finns i rummet samt vilken utrustning som ev. plockats bort och anledningen till det. Anstalten Viskan har också vidtagit åtgärder genom att i februari 2026 ha upprättat en ny rutin där det framgår att en bedömning rörande sådant som kan tillföras rummet ska genomföras vid varje fall av avskildhetsplacering oavsett grund.

Av utredningen framkommer att AA i samband med att han placerades i avskildhet fick byta kläder under översyn av personal. En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för bl.a. eftersökande av otillåtna föremål om det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer anträffas på honom eller henne. Sådan åtgärd kan alltså behöva vidtas efter en bedömning i det enskilda fallet men utifrån den utredning som finns i detta ärende bedömer Kriminalvården, Region Nord, att det inte framstår som att det var behövligt i detta fall.

[— —]

Efter det att Kriminalvården vid omprövning upphävde beslutet om varning så var AA placerad i avskildhet i ytterligare två dagar. Enligt uppgifter från anstalten Viskan så förde anstalten en dialog med placeringssektionen om AA ändå skulle omplaceras till annan anstalt och avvaktade beslut i denna del innan anstalten upphävde beslutet om avskildhet den 20 december 2025. Kriminalvården kan konstatera att placeringen i avskildhet skulle ha upphört så snart det inte fanns grund för den enligt 6 kap. FäL och att besked gällande omplacering inte behövde avvaktas. Med anledning av detta har anstalten Viskan genomfört en informationsåtgärd i förhållande till vakthavande befäl gällande placering i avskildhet och att förhållanden måste prövas utifrån regelverket och grund för avskildhetsplacering och inte utifrån om det föreligger skäl för omplacering till annan anstalt.

Sammanfattningsvis bedömer Kriminalvården, Region Nord, att anstalten Viskan har behov av insatser utifrån det som framkommit i ärendet. Anstalten Viskan har påbörjat ett sådant arbete genom införande av ny rutin och informationsåtgärd till vakthavande befäl. Utöver detta behöver anstalten säkerställa att all personal som arbetar med avskildhetsplaceringar är införstådda om regelverket gällande avskildhet och särskilda kontroll- och tvångsåtgärder. Även om Kriminalvårdens nya systemstöd för avskildhet på anstalt innehåller förbättrat stöd för dokumentation, bland annat anteckningar för rumsutrustning, behöver anstalten säkerställa att personalen påminns om skyldigheten och vikten av dokumentation.

AA kommenterade remissvaret och uppgav bl.a. att när han den 18 december 2025 fick veta att varningen hade upphävts så bad han om att avskildheten skulle upphöra omgående, trots detta tog det två dagar innan den gjorde det.

## Bedömning

JO:s granskning är av rättslig art och avser främst en kontroll av att myndigheterna har följt de lagar och regler som gäller för förfarandet, dvs. att myndigheterna har agerat korrekt i formellt hänseende. JO brukar därför inte uttala sig om eller ta ställning till de bedömningar som en myndighet har gjort i ett enskilt fall. Kriminalvårdens beslut att hålla en intagen avskild är därutöver ytterst en fråga som kan prövas av domstol. Placering i avskildhet är emellertid en ingripande tvångsåtgärd som dessutom används i en miljö där människor redan är berövade sin frihet. Det är därmed av stor vikt att regleringen tillämpas noggrant och korrekt. Omständigheterna i det här ärendet är sådana att jag finner anledning att frånga den nämnda principen och uttala mig om anstalten Viskans placering av AA i avskildhet.

Kriminalvården har redogjort för relevant rättslig reglering. Jag vill för egen del utveckla detta enligt följande.

En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till bl.a. att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa (se 6 kap. 7 § första stycket 2 fängelselagen [2010:610]). Avskildheten måste också stå i rimlig proportion till syftet med åtgärden och situationen ska inte kunna lösas genom en mindre ingripande åtgärd (se 1 kap. 6 § andra stycket fängelselagen). Möjligheten att placera någon i avskildhet får inte användas som disciplinär bestraffning (se bl.a. prop. 1975/76:165 s. 18 ff. och JO 2018/19 s. 218, dnr 7488-2016).

I 1 kap. 17 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse finns det bestämmelser om hur en cell ska vara utrustad. Som Kriminalvården har redogjort för kan det göras undantag från dessa bestämmelser, bl.a. om det finns risk för att den intagne allvarligt skadar sig själv eller annan. Så långt det är möjligt utifrån ordnings- och säkerhetsskäl ska cellen i dessa fall förses med sådant som normalt ska finnas i en intagens cell. JO har vid flera tillfällen uttalat att omständigheter som ligger till grund för en placering i cell med begränsad utrustning bör dokumenteras i den intagnes journal (se bl.a. JO 2023 s. 181, dnr 3884-2022, och beslut den 26 oktober 2023, dnr 2877-2022).

Enligt anstalten ska AA ha uttalat ett hot eller annars uttryckt sig på ett olämpligt sätt mot personal den 19 november 2025. Jag ställer mig tveksam till att det fem dagar senare skulle ha varit nödvändigt och proportionerligt att avskilja honom av säkerhetsskäl. Därtill har det framkommit att han inte bara hölls i avskildhet utan de första två dagarna även placerades i en cell utan annan utrustning än en madrass på golvet. Att det inte finns någon dokumentation om skälen till den placeringen är en brist som har försvårat min granskning. Jag kan emellertid inte se att det vid den aktuella tidpunkten förelåg en sådan risk för att AA skulle allvarligt skada sig själv eller annan att det fanns anledning att placera honom i en steril cell. För mig framstår det mer som att anstalten vidtog

den åtgärden som en form av bestraffning för att han flera dagar tidigare hade uttalat sig på ett visst sätt mot personalen, särskilt om han också nekades filt och tröja. Om så var fallet är det fullständigt oacceptabelt. I likhet med Kriminalvården anser jag vidare att avskildheten borde ha upphört senast i samband med att huvudkontoret upphävde anstaltens beslut om varning och inte först två dagar senare.

Sammantaget förtjänar anstalten Viskan allvarlig kritik för att AA var placerad i en steril cell utan att det fanns förutsättningar för det och för att avskildheten inte avslutades tidigare. Anstalten ska även kritiseras för att skälen till placeringen i en cell med begränsad utrustning inte dokumenterades.

Jag ser positivt på uppgifterna att Kriminalvården sedan januari 2026 har ett nytt systemstöd för avskildhet i anstalt som ska ge bättre möjligheter att ange vilken utrustning som finns i en cell samt vilken utrustning som plockats bort och anledningen till detta. Det leder förhoppningsvis till att beslutsfattare noga tänker över om det finns förutsättningar att placera intagna i celler med begränsad utrustning samt att sådana placeringar dokumenteras på ett tydligt sätt.

Det är också bra att anstalten Viskan har upprättat en ny rutin och genomfört en informationsåtgärd gällande placering i avskildhet. Jag vill dock avslutningsvis instämma i det Kriminalvården har anfört om att anstalten utöver detta måste säkerställa att berörd personal är införstådd med regelverket kring avskildhet samt om skyldigheten och vikten av dokumentation. En så ingripande tvångsåtgärd som att hålla en intagen i avskildhet får i framtiden inte hanteras på ett så undermåligt sätt som i det här fallet.

Det som AA i övrigt har fört fram motiverar inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Katarina Pålsson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Seniora rättssakkunniga Mattias Karlsson har föredragit ärendet och byråchefen Catrine Björkman har deltagit i beredningen.